

VILNIUS UNIVERSITY

Vigita Vėbraitė

**CONCILIATION OF PARTIES
IN CIVIL PROCEDURE**

Summary of doctoral dissertation

Social sciences, law (01 S)

Vilnius 2009

Dissertation was prepared in 2005-2009 at the Faculty of Law, Vilnius University

Scientific supervisor:

Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, social sciences, law - 01 S)

Dissertation is defended at the Law Science Council of Vilnius University:

Chairman:

Prof. Habil. Dr. Vytautas Mikelėnas (Vilnius University, social sciences, law - 01 S)

Members:

Doc. Dr. Tomas Davulis (Vilnius University, social sciences, law - 01 S)

Doc. Dr. Rimantas Simaitis (Vilnius University, social sciences, law - 01 S)

Prof. Dr. Stasys Vėlyvis (Mykolas Romeris University, social sciences, law - 01 S)

Doc. Dr. Inga Žalėnienė (Mykolas Romeris University, social sciences, law - 01 S)

Opponents:

Prof. Dr. Vigintas Višinskis (Mykolas Romeris University, social sciences, law - 01 S)

Doc. Dr. Remigijus Merkevičius (Vilnius University, social sciences, law - 01 S)

Dissertation will be defended in the public session of the Law Science Council, 26 November 2009, 13 p.m. at K. Jablonskis auditorium.

Address: Saulėtekio 9, LT-10222, Vilnius, Lithuania.

Summary of the dissertation was distributed on 23 October, 2009.

The dissertation can be reviewed at the library of Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Vigita Vėbraitė

**ŠALIŲ SUTAIKYMAS
CIVILINIAME PROCESSE**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius 2009

Disertacija buvo rengiama 2005-2009 metais Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Mokslinis vadovas:

Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė- 01 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. Habil. Dr. Vytautas Mikelėnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Nariai:

Doc. Dr. Tomas Davulis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Doc. Dr. Rimantas Simaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Prof. Dr. Stasys Vėlyvis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Doc. Dr. Inga Žalėnienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Oponentai:

Prof. Dr. Vigintas Višinskis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Doc. Dr. Remigijus Merkevičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2009 m. lapkričio 26 d. 13 val. K. Jablonskio auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio al. 9, LT-10222, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2009 m. spalio mėn. 23 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

CONTENT

OBJECT OF THE WORK.....	6
PURPOSE AND TASKS OF THE WORK	7
TOPICALITY AND SCIENTIFIC NOVELTY OF THE WORK	8
ORIGINALITY AND SIGNIFICANCE OF THE WORK	9
STATEMENTS OF THE DISSERTATION TO BE DEFENDED	10
OUTLINE OF THE WORK	11
METHODOLOGY OF THE WORK	13
RELEVANT CONCLUSIONS AND RESULTS	15
PERSONAL DETAILS	16
PUBLICATIONS	17
ABSTRACT IN LITHUANIAN (REZIUMĖ)	19

CONCILIATION OF PARTIES IN CIVIL PROCEDURE

Summary

Arguing and desire to win are common qualities of human being. It is often said that arguing and not listening to other's opinion is a part of any society's culture. Especially this is noticeable when the story goes about court proceedings and ambition of every party to the dispute to get the case solved in favour of them. A conflict can be also hindered by participation of lawyers as the irony of the saying "Two lawyers, three opinions" in most of the cases may be invoked. The idea that at court it is possible not only to resolve a conflict on the merits but also to attempt to conciliate parties is an object of debates for a great while. In some periods discussions are less enthusiastic, in some – more dynamic. However, at the time being the topic is under intensive consideration and measures how to encourage conciliation of parties at court hearings are investigated. The situation is in no way different if we are discussing countries of common or continental law tradition¹.

Object of the Work. The thesis is analyzing an institute of conciliation of parties in civil procedure, its conception, development and relevant issues with regard to legal framework in Lithuania. In the thesis civil procedure is interpreted in a narrow sense, i. e. activities of a court and parties while hearing civil cases and executing court decisions². Therefore, judicial conciliation, its theoretical and practical aspects, possible forms of conciliation, its significance, powers of court in putting efforts to conciliate the parties as well as a result of successful conciliation – conciliation agreement, are examined.

Since conciliation of parties is a very wide phenomenon consisting of many aspects in order to define the scope of the research more clearly various procedures of conciliation as alternative ways of dispute resolution intended to prevent a dispute going to court, for example, negotiations of the parties to the dispute, hearing of the dispute where only advocates of the parties participate and so on are not analyzed. The research concerns only a mediation as a measure to reach settlement between the parties since this

¹ Peters B.C. Der Gütegedanke im deutschen Zivilprozeßrecht. Jena, 2004. P.4.

² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė I tomas. Vilnius, 2003. P.28.

form of conciliation is now being under attempt to be integrated into court procedure and it is regulated at both national and the European Union levels.

As mentioned, the thesis concentrates on the institute of conciliation in civil procedure; therefore, the author is not analyzing prospects of conciliation between a victim and a defendant being suspected of criminal activities in criminal law and criminal procedure. Moreover, possibility to conclude a conciliation agreement in administrative procedure is also not an object of the thesis.

The research is not aiming to conduct thorough comparative analysis on judicial conciliation. Therefore, examples and explanations concerning foreign countries are used as an additional measure which shall be helpful while evaluating the development of judicial conciliation undergoing in Lithuania, finding new ideas how legal regulation of conciliation may be expanded or what measures can be employed in order to conciliate the parties.

Even though conciliation itself is closely related to a conflict as a social phenomenon and conception, the research is limited to legal aspects of conciliation and no efforts to reveal the nature of a conflict, reasons of its emergence or possible types of conflicts are made. No reference to science of conflicts – conflictology, is made. Moreover, science of psychology is invoked only to such extent which is necessary to discuss certain legal aspects, the course of conciliation and roles of court and persons participating in proceedings of conciliation, their reaction to the events in course of conciliation.

Purpose and Tasks of the Work. The purpose of the research is to analyze judicial conciliation in civil procedure in a complex manner, to reveal theoretical and practical issues, provide proposals how procedure of conciliation should look like, what measures shall be adopted by both court and parties in pursue of fluent, consistent and amicable settlement and thus to complement the legal doctrine in this sphere. The research is not aiming to reveal common model of conciliation relevant to all possible cases what ever might be.

These **tasks of the research** are set in order to achieve the aforementioned objective:

1. to examine in a thorough manner conciliation of parties as one of the purposes of civil procedure, its prospects in civil procedure of Lithuania, the role in different proceedings and the relation with principles of civil procedure, to reveal the essence and advantages of this aim in comparison with an adoption of court decision in civil case;

2. to research all possible forms of judicial conciliation, its relation with non judicial conciliation and their main peculiarities and differences;

3. to reveal the role of the court in judicial conciliation, actions available to it and their limits in pursue of dispute resolution as well as to examine the influence of advocates acting as main representatives of the parties in the course of amicable dispute resolution;

4. to analyze in a thorough manner the conception of conciliation agreement, clauses of its effect, peculiarities of judicial validation and legal effect, to examine jurisprudence and its gaps concerning the issues, to discuss peculiarities of implementation of conciliation agreements in other member countries of the European Union;

5. to analyze the essence and significance of mediation, judicial mediation in particular, its differences and relation with judicial conciliation as well as possibilities to apply obligatory mediation; to evaluate the necessity of judicial mediation in a contemporary civil procedure.

Topicality and Scientific Novelty of the Work. The relevance of the chosen topic of the thesis is determined by the fact that judicial conciliation and its legal regulation in Lithuania as well as debates over particularities of judicial conciliation are considerably a new phenomenon of civil procedure in Lithuania which has started with the introduction of the new Civil Procedure Code³. Until then it was only implied that parties have a right to conclude a conciliation agreement and the judge had to inquire if there is a possibility of a peaceful settlement. A possibility to take advantage of judicial mediation is discussed only for a short while; a trial project on judicial mediation has been introduced in several courts of Lithuania only in 2006.

³ Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania confirmed by the law of 28 February 2002 No. IX-743, Valstybės žinios, 36-1340.

The relevance of the topic is also determined by the fact that even though there is a duty implied to court to take measures to conciliate the parties and the procedure of conciliation, is established, however, only few conciliation agreements are concluded. Therefore, it is possible to state that in practice it is not clear how courts should implement their duty to conciliate the parties of the dispute; no advantages of conciliation in comparison with closing the case on the merits are seen.

Since in regulation of judicial conciliation the legislator has limited itself with brief and not much explaining phrases, quite wide discretion is attributed to practitioners in order to decide how conciliation shall be conducted, when it shall not be applied at all. With reference to this, thorough examination of prospects for judicial conciliation is necessary in legal doctrine. The research analyzes judicial conciliation and mediation starting at theoretical level and the topic is consistently developed until practical application, measures available to court in pursue of conciliation of parties are provided.

The relevance of the topic is also proved by the fact that judicial conciliation is under significant consideration at international level. Countries are encouraged to recognize conciliation of parties as a primary area of judicial procedure at both the level of Council of Europe and the EU level. Thus, workload of courts could be reduced, hearing of cases at courts could be accelerated and other issues arising in judicial system could be solved. Measures how conciliation agreements ratified by court could be implemented in all member states as soon as possible are created at the EU level. The fact that conciliation should be under certain consideration is discussed widely at international organizations of judges and lawyers.

Originality and Significance of the Work. The chosen topic of the research has not been examined in a thorough manner in Lithuania so far, therefore the doctrine of national law is not prominent for rich scientific researches in the sphere of judicial conciliation. Only several scientific articles where one or several aspects of prospects for conciliation are analyzed may be found. A doctoral research “Alternative Settlement of Civil Disputes”⁴ has been recently completed where the author discusses only the prospects for conciliation of parties outside the court and the conception of civil disputes

⁴ Kaminskienė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2009.

settlement that is an alternative to court; however the essence of judicial mediation and its significance are not analyzed in a thorough manner. In our opinion, since researches of foreign scholars address issues of particular country this might be not fully relevant to the issues arising in our country in the sphere of judicial conciliation. Having interpreted the essence and the procedure of conciliation not entirely right it might be difficult to encourage parties to conciliate or to change opinion on peaceful settlement taken by lawyers and altogether by the society.

Thus, a comprehensive research on judicial conciliation in national law could be valuable both from a theoretical and practical viewpoint. The results of the research conducted may be employed in further development of the conception of judicial conciliation as well as in encouragement to change the attitude towards judicial conciliation and its functions. The thesis analyzes information that might be beneficial in both academic and educational activities.

It is to be expected that the research on conciliation of parties in civil procedure will encourage further discussions regarding the topic among both legal scholars and legal practitioners. New aspects of the topic will be discovered since conciliation itself and methods employed during it are subject to dynamic changes.

Statements of the Dissertation to be Defended:

1. Conciliation of parties shall be recognized as one of the aims in civil procedure, contemporary civil procedure must create conditions for court to be able to put efforts to conciliate the parties if a peaceful settlement is allowed in the case.
2. Court shall remain an active supporter of conciliation during the entire case hearing; a duty to employ measures to conciliate the parties does not end with a preparation to case hearing and is applied in following stages of civil procedure too.
3. Judicial mediation may be only an additional measure assisting the parties, if they choose, to achieve an agreement in civil case; however, it can not replace a judicial conciliation applied at court hearings.

Outline of the Work. The outline of the doctoral thesis is predetermined by the raised objective and the tasks of the research. The topic of the research and issues under consideration might be divided into particular groups and this is reflected in corresponding four parts.

The First Part of the Research deals with the aims of civil procedure, their development in various periods of time. The emphasis is placed on conciliation of parties as one of the main purposes in civil procedure; the advantages of conciliation of parties are examined. The author reaches a conclusion that even though harmony and balance of the aims in civil procedure is necessary to achieve, however, first of all, court shall pursue a conciliation of the parties to the dispute and only if it fails an establishment of the truth in the case and an adoption of court decision are necessary. Further, conciliation in civil procedure is examined while applying historical method; its historical development both in Europe and Lithuania is discussed. Having analyzed contemporary positive law and doctrine, also having applied linguistic, systemic and teleological methods the author states that in Lithuania conciliation of parties is also recognized as an aim of civil procedure law, especially in legal proceedings of dispute. Meanwhile, in special proceedings conciliation of parties can be discussed as a separate aim only in a very limited way and in extraordinary cases. This part is also dedicated to other theoretical issues related to conciliation of parties.

The Second Part of the Research examines conciliation at court hearing and its relation with non judicial conciliation. Separate forms of judicial conciliation are distinguished. It is stated that pre-judicial conciliation shall stay optional and may be applied only in the case where both parties to the dispute go for it. Since it is the most proper to adopt measures in order to conciliate the parties at the beginning of judicial procedure, the influence of preparation to the court session towards conciliation is analyzed. In this part special emphasis is placed on the role of court on conciliation, various measures that judges could adopt during court hearings are proposed. It is stated that court shall employ all measures in order to conciliate the parties, encourage them to settle disputes amicably at any stage of civil procedure, including, for example, appellate instance. Only in cassation where a public interest in uniform interpretation and development of law prevails, implementation of conciliation might be difficult. The author also analyzes the role of advocates in judicial conciliation and the influence of

expenses which shall be born for assistance of advocate on the possibility to conciliate the parties. It is stated that a system of payments depended on the quantity of procedural actions performed or on the number of court hearings, altogether with the permission to agree for the payment of advocate depended on the outcome of the case is not encouraging to pursue peaceful settlement in every single dispute. Since both the judge and other lawyers shall first of all know what measures they are entitled to employ in order to decide the dispute amicably, the importance of relevant training is emphasized. Moreover, the results of questionnaires on judicial conciliation in civil procedure answered by judges are provided since in order to find out opinion about judicial conciliation in Lithuania and its applicability in civil cases judges of district courts were addressed. Judges were asked to answer open questions concerning procedure of conciliation and judicial mediation. In summarizing the research performed it might be stated that judges in Lithuania still see conciliation as rather a passive procedure where a judge does not engage into very active steps. In addition, judicial mediation is also struggling to get into courts; most of the judges do not go into the heart of it. Considerable amount of scepticism is still there.

The Third Part of the Research deals with the results of conciliation of parties, i. e. conciliation agreements. Conception of conciliation agreements and theories of its development are provided. With reference to the legal regulation of Lithuania several validity clauses of agreements as well as peculiarities of their ratification in both civil cases under the court consideration and cases when the parties decide to ratify a conciliation agreement concluded outside the court are distinguished. Basic mistakes of courts while ratifying an out-of-court conciliation agreement are identified. Large emphasis is put on the effect of conciliation agreements, their differences from non judicial settlements finalising dispute on a good faith. It is stated that giving conciliation agreements the effect of *res iudicata* ensures the parties with legal certainty and clarity and may be a reason why parties are trying to come to an agreement and not only put efforts in order to receive a court decision and resolve the dispute on the merits. Finally, this part analyzes peculiarities of recognition and execution of ratified conciliation agreements in the EU.

The final *Forth Part of the Research* is examining mediation and its possibilities to be beneficial for the parties in order to conciliate and finalise the dispute amicably.

Wider discussion concerning this method is chosen since it is closely related to court procedure and there is a project on judicial mediation being implemented at courts of Lithuania. The author discusses conception of mediation, its possible forms and sources of legal regulation of both Lithuania and the European Union. Similarities and differences of these procedures are drawn. It is emphasized that judicial mediation is not a panacea which may be helpful in dealing with all upcoming issues of judicial power and parties to the dispute and it is not capable to replace the judicial conciliation. It is an additional measure to be used to facilitate conclusion of an agreement in civil case if parties choose so. Thus the circle of ways when judicial conciliation may be applied is simply expanded in order to close as many cases amicably as possible. The efficiency of mediation itself depends on the parties and common mentality of the entire society. The final part deals with a possible course of mediation and its stages. It is emphasized that most of the methods of conciliation are also available during judicial conciliation.

Finally, the doctoral research performed is accomplished by drawing conclusions that substantiate the statements of the doctoral thesis to be defended and resume the main aspects of conciliation of parties in civil procedure.

Methodology of the Work. The doctoral thesis employs traditional methods of jurisprudence – document analysis, linguistic, teleological, systematic analysis, analysis of statistical data, historical, logical and methods of comparative jurisprudence. In addition, some non legal methods of scientific research are used.

The method of document analysis is employed while examining legal acts and their *travaux préparatoires* of both the Republic of Lithuania and foreign countries, also while analysing the content of procedural decisions adopted by courts of Lithuania or foreign countries. The decisions adopted by courts were chosen in a way of purposive selection with regard to the nature of the issues considered.

Linguistic method is beneficial in revealing the notions of judicial conciliation and mediation as well as in interpreting legal norms holding a multiple meaning, legal doctrine and the meaning of its words. Even though linguistic method of law interpretation is one of the most important ones, however it is stated that one limiting

itself to this method may fail to reveal the real meaning of the legislation⁵. Thus, other methods are applied in combination with the aforementioned one.

The method of logical analysis (induction, deduction, synthesis) was heavily applied while interpreting and analysing the most of theoretical and practical issues surrounding judicial conciliation and mediation, seeking for motivated and reasonable proposals concerning the expansion of conciliation institute in civil procedure and making consistent conclusions.

Teleological method was applied in order to find out the circumstances how particular provisions were adopted, to establish what aims were raised by the legislator and what content of them was primary intended to achieve. At the same time this method is applied in revealing the reasons how the most relevant explanations in jurisprudence were developed.

The method of systemic analysis is also taking up a central role while researching the basic questions and rising issues, the purpose of conciliation of parties, its relation with procedures of non judicial conciliation and in parallel the relation of judicial mediation with judicial conciliation.

Historical retrospectiveness is employed while revealing various aspects of conciliation in civil procedure and the evolution of its conception both in Lithuania and at the international level as well as comparing present tendencies in this sphere with experience of previous periods.

The method of comparative jurisprudence is employed only as a subsidiary measure since comparative analysis of conciliation institute is not the only aim of this research. However, it is true that legal analysis is necessary in order to interpret various forms of conciliation which exist for a long time since all of them are not an innovation made by Lithuania. Moreover, this type of analysis is beneficial while interpreting processes undergoing in the civil procedure of Lithuania, highlighting arising issues and looking for new ideas and decisions. Naturally, most of the attention is attributed to the countries which are related to the legal system of Lithuania, i. e. continental Europe. Germany is a country of particular interest since judicial conciliation in this country has come under discussion just recently and projects of judicial mediation are applied there

⁵ Mikelėnienė D., Mikelėnas V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius, 1999. P.190.

for a brief period, the same is true with Lithuania. However, experience of common law countries was necessary in order to discuss particular issues. As, for example, the modern mediation is a finding of the United States of America and it has already been applied there for a while. In addition, it is interesting to see how the attitude towards prospects of conciliation in civil procedure becomes similar in both countries of continental legal system and countries of common legal system.

The method of statistical data analysis was applied while researching and evaluating statistical data provided by the statistical reports concerning the workload of Lithuanian courts. Statistics of Lithuania was compared with the data of other countries. In addition, final conclusions of the doctoral thesis were drawn by using a method of absorption.

Since conciliation itself is heavily related with human psychology, his attitude towards the developed conflict, other party and the court as well as with the course of negotiation, methods proposed by psychology are also applied.

It is necessary to note that the sum of all the aforementioned research methods and their application in a complex manner enabled the author to discuss thoroughly prospects for conciliation in civil procedure, to analyze perfectly legal regulation and arising issues of the doctrine, to propose proper measures of conciliation and to discover the most proper further ways of development concerning conciliation in civil procedure.

Relevant Conclusions and Results. Having performed thorough research towards prospects for conciliation of parties in civil procedure, having considered relevant legal acts, jurisprudence and legal doctrine and with reference to the aims of this research, the following main conclusions may be drawn:

1. Conciliation of parties shall be recognized as one of the aims of civil procedure. With reference to the advantages that are obtained by social peace achievement in civil dispute for both parties themselves and the entire society it is necessary to attempt to conciliate the parties during judicial procedure and not only look forward to establishment of substantial truth together with closing a case by adopting a court decision. Having analyzed the norms provided by the Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania and the intentions of the legislator it may be stated that

conciliation of parties is an aim of the civil procedure law in Lithuania and a priority over the adoption of court decision shall be granted to it in legal proceedings of dispute.

2. Court shall remain an active supporter of conciliation during the entire consideration of a case; a duty to undertake measures in order to conciliate the parties does not end with a preparatory court hearing and shall be carried out in upcoming stages of civil procedure. This is also true in the cases where the preparation for judicial consideration is performed in a way of preparatory documents and the parties are represented by advocates. Moreover, court shall be permitted to make a particular proposal concerning clauses of conciliation agreement and thus facilitate conciliation procedure. This is in conformity with the principle of independence and may be interpreted as one of the elements of a duty conferred to courts to explain procedural rights to the parties.

3. Judicial mediation is not a procedure that is capable to replace judicial conciliation. Judicial mediation may be applied only as a subsidiary measure in pursue of achieving an agreement in civil case if the parties choose so. In addition, promotion of judicial mediation may create preconditions for people to rethink about the advantages of conciliation and also about possibility to end disputes without the adoption of court decision. Since judicial mediation is applied on a free will when both parties agree to do so, in the cases where the parties lack knowledge about possibilities to settle the dispute peacefully conciliation at court hearing shall have a relevant role. Private mediation bears the most relevant advantages since the parties manage to avoid the entire procedure at court. Also the training of the judges how to organize and perform mediation is a relevant advantage of the mediation. In such case judges become more information on conciliation, their possible techniques and how to communicate with the parties, to assume their confidence.

Personal details.

Vigita Vėbraitė was born September 10th, 1982 in Kaunas.

In 2000, V. Vėbraitė entered Vilnius University Faculty of Law and graduated in 2005. She was granted a master of laws degree (specialization of commerce law). In the same year she was admitted to start doctoral studies in Vilnius University Faculty of Law, Department of Civil Law and Civil Procedure. From autumn 2007 till the start of

summer 2008 she was studying in Germany and completed a postgraduate LL.M studies in Johann Wolfgang Goethe-University Frankfurt on the Main, Germany, Faculty of Law.

Vigita Vėbraitė has started her legal career while working as a lawyer with company “Skubios siuntos”, later she was employed in the law firm “Budvytis, Čivilis ir partneriai”. Since autumn 2008 she works as a lecturer at Vilnius University Faculty of Law.

At Vilnius University Faculty of Law V. Vėbraitė is engaged in conducting seminars of civil procedure law. Since autumn 2009, she is managing the Centre of German Law. In addition, she actively participates in various projects concerning European Union Programmes of Civil Justice.

THE LIST OF ACADEMIC PUBLICATIONS PUBLISHED BY THE AUTHOR ON THE TOPIC OF THE DOCTORAL THESIS:

1. Vėbraitė, Vigita. Šalių sutaukymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje (Conciliation of Parties as a Purpose of Civil Procedure and its Prospects in Lithuania). *Teisė. Mokslo darbai*. 2008, Nr. 69. P. 106-115.
2. Vėbraitė, Vigita. Judicial Conciliation in Civil procedure of Lithuania, Latvia and Estonia. The Recent Tendencies of Development in Civil Procedure Law–Between East and West: international conference to celebrate the 100th anniversary of the birth of professor Jonas Žėruolis. P. 211-218.
3. Vėbraitė, Vigita. The Role of Court and Attorney in Judicial Conciliation. *Privatinė teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Liber Amicorum Valentinas Mikelėnas*. Vilnius, 2008. P. 311-319.

OTHER ACADEMIC PUBLICATIONS PUBLISHED BY THE AUTHOR

1. Vėbraitė, Vigita. Ieškinio samprata ir rūšys civiliniame procese (Conception and Types of Civil Action in Civil Procedure). *Teisė. Mokslo darbai*. 2006, Nr. 60. P. 163-170.
2. Vėbraitė, Vigita. 2003 m. lapkričio 27 d. Reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo ir vykdymo (EB) Nr. 2201/2003 taikymo Ribos (Scope of Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 Concerning Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Matrimonial Matters and in the Matters of Parental Responsibility). *Teisė. Mokslo Darbai*. 2007, Nr. 63. P. 107-115.
3. Vėbraitė, Vigita. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr.805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, taikymo ribos (Scope of Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of Council, creating a European Enforcement Order for uncontested claims). *Justitia*. 2009, Nr.1.P.61-66.

ŠALIŲ SUTAIKYMAS CIVILINIAME PROCESĖ

(REZIUMĖ)

Ginčijimasis ir noras laimėti yra natūralus kiekvieno žmogaus bruožas. Ne veltui yra dažnai kalbama, kad ginčijimasis ir kitos nuomonės neklausymas yra bet kurios visuomenės kultūros dalis. Ypač tai pastebima, kai yra kalbama apie teisminį procesą ir kiekvienos iš šalių sieki, kad byla būtų išspręsta jos naudai ir priimtas palankus teismo sprendimas. Konfliktą paaštrinti gali ir teisininkų dalyvavimas jame, nes reikia prisiminti posakį: „Kur du teisininkai, ten trys nuomonės“. Apie tai, jog teisme yra galima ne tik išspręsti konfliktą iš esmės, bet ir bandyti sutaisyti, yra kalbama jau ilgą laiką. Vienais laikotarpiais mažiau, kitais daugiau. Šiuo metu tai ypač intensyviai diskutuojama tema, ieškoma įvairių būdų, kaip paskatinti šalių susitarimą teismo salėje. Nesvarbu, ar kalbame apie bendrosios teisės ar kontinentinės teisės tradicijos valstybes⁶.

Darbo objektas. Šiame darbe yra sistemiškai nagrinėjamas šalių sutaikymo institutas civiliniame procese, jo samprata, raida, taikymo galimybės ir kylančios problemos, atsižvelgiant į teisinį reglamentavimą Lietuvoje. Civilinis procesas darbe yra suprantamas siaurąja prasme. t.y. teismo ir šalių procesinė veikla sprendžiant civilines bylas ir vykdant teismo sprendimus⁷. Tad yra analizuojamas teisminis sutaikymas, jo teoriniai ir praktiniai aspektai, taikinimo galimos formos ir jų reikšmė, teismo galios bandant sutaisyti ginčo šalis, be to, sėkmingo sutaikymo rezultatas – taikos sutartis.

Kadangi šalių sutaikymas yra labai platus, daugelį aspektų talpinantis reiškinys, tad siekiant aiškiau apibrėžti darbo ribas, jame nėra nagrinėjamos įvairios taikinimo procedūros kaip alternatyvūs ginčo sprendimo būdai, kuriais siekiama, jog ginčas iš viso nepatektų į teismą, kaip antai, ginčo šalių derybos, ginčo nagrinėjimas dalyvaujant šalių advokatams ir panašiai. Darbe yra kalbama tik apie mediaciją kaip būdą pasiekti susitarimą tarp šalių, nes tokią taikinimo formą yra bandoma šiuo metu integruoti ir į teisminį procesą, ji yra reglamentuojama tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygmeniu.

⁶ Peters B.C. Der Gütegedanke im deutschen Zivilprozeßrecht. Jena, 2004. P.4.

⁷ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė I tomas. Vilnius, 2003. P.28.

Kaip minėta, disertacijoje yra koncentruojamasi ties sutaikinimo institutu civiliniame procese, taigi autorė nenagrinėja sutaikymo galimybių tarp nukentėjusioje ir nusikalstamos veikos padarymu kaltinamo asmens baudžiamojoje teisėje ir baudžiamajame procese. Taipogi darbo objektas nėra taikos sutarties įmanomumas administraciniame procese.

Darbe yra nesiekama atlikti išsamią lyginamąją teismo taikinimo analizę. Tad pavyzdžiai ir paaiškinimai, pateikti apie užsienio valstybes, yra naudojama tik kaip papildomas įrankis, kuris turi padėti tinkamai įvertinti Lietuvoje vykstančią teismo sutaikymo ir mediacijos raidą, atrasti naujų idėjų, kaip gali būti praplėstas taikinimo teisinis reglamentavimas ar kokios priemonės gali būti taikomos, norint sutaikyti šalis.

Nors pats taikinimas yra tampriai susijęs su konfliktu kaip socialiniu reiškiniu ir koncepcija, tačiau darbe yra apsiribojama sutaikymo teisiniais aspektais ir nėra mėginama atskleisti konflikto prigimtį, jo kilimo priežastis ar galimus konfliktų tipus, nesiremama mokslu apie konfliktus – konfliktologija. Taipogi ir psichologijos mokslu yra remiamasi tik tiek, kiek yra būtina kalbant apie sutaikymo teisinius aspektus, apie pačią taikinimo eigą ir teismo ir byloje dalyvaujančių asmenų vaidmenį jame, jų reakciją yra vykstančius įvykius taikinime.

Darbo tikslas ir uždaviniai: darbo tikslas - sistemiškai išanalizuoti teismo sutaikymą civiliniame procese, atskleisti pagrindines teorines ir praktines problemas, pateikti pasiūlymus, kaip galėtų atrodyti taikinimo procedūra, kokių priemonių turėtų imtis tiek teismas, tiek šalys, kad būtų galima sklandžiai ir nuosekliai siekti šalių taikaus susitarimo, tokiu būdu papildyti civilinio proceso teisės doktriną šioje srityje. Darbo tikslas nėra parodyti bendrą visiems atvejams tinkamą taikinimo modelį.

Nurodytam tikslui pasiekti, yra keliami tokie **darbo uždaviniai**:

1. visapusiškai išanalizuoti šalių sutaikymą kaip vieną iš civilinio proceso tikslų, jo galimybes Lietuvos civiliniame procese ir vaidmenį atskirose teisenose, santykį su civilinio proceso principais; parodyti šio tikslo esmę ir privalumus, lyginant su teismo sprendimo priėmimu civilinėje byloje;
2. ištyrinėti galimas teismo taikinimo formas, santykį su neteisminiu taikinimu ir jų esminius ypatumus ir skirtumus;

3. atskleisti teismo vaidmenį teisiniame sutaikyme, jo galimus veiksmus ir jų ribas, bandant pasiekti susitarimą ginče, taipogi nagrinėti advokatų kaip pagrindinių šalių atstovų įtaką, bandant susitarti gražiuoju;
4. nuodugniai ištyrinėti taikos sutarties sampratą, jos galiojimo sąlygas, teismo tvirtinimo ypatumus ir teisinę galią, paanalizuoti teismų praktiką ir jos spragas šiais klausimais, aptarti taikos sutarčių vykdymo kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse ypatybes;
5. išanalizuoti mediacijos, ypač teisminės mediacijos esmę ir reikšmę, jos skirtumus ir santykį su teisiniu sutaikymu, taipogi galimybes taikyti privalomąją mediaciją, įvertinti teisminės mediacijos reikalingumą šiuolaikiniame civiliniame procese.

Darbo aktualumas ir mokslinis naujumas. Pasirinktos disertacijos temos aktualumą lemia tai, jog teisminis taikinimas, jo teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir apskritai diskutavimas apie tai yra pakankamai naujas reiškinys Lietuvos civiliniame procese, prasidėjęs su naujojo civilinio proceso kodekso⁸ įsigaliojimu. Iki tol buvo tik teigiama, jog šalys turi teisę sudaryti taikos sutartį, teisėjas turėdavo paklausti apie taikaus susitarimo galimybę. Apie galimybę naudotis teisminės mediacijos pagalba, yra kalbama iš viso labai trumpai, tik 2006 metais pradėtas taikyti teisminės mediacijos bandomasis projektas kai kuriuose Lietuvos teismuose.

Nagrinėjamos temos svarbą apibūdina ir tai, kad, nors Lietuvoje yra nustatyta teismo pareiga imtis priemonių šalims sutaikyti, yra įtvirtinta taikinimo procedūra, tačiau visgi taikos sutarčių sudaroma nedaug, jų kiekis procentine išraiška neauga taip smarkiai kaip civilinių bylų kiekis teismuose. Tad galima sakyti, jog praktikoje dar nėra aišku, kaip teismas turėti naudotis savo pareiga bandyti sutaikyti ginčo šalis, nėra matomi susitaikymo privalumai lyginant su bylos išsprendimu iš esmės.

Kadangi įstatymų leidėjas, kalbėdamas apie teisminį taikinimą, apsiriboja gana trumpomis ir daug nepaaiškinančiomis frazėmis, yra duodama gana didelė laisvė patiems teisės praktikams nuspręsti, kaip turi vykti taikinimą, kada jo iš viso nereikia taikyti. Atsižvelgiant į tai, yra būtinas išsamus teismo sutaikymo galimybių ištyrimas teisės

⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28d. įstatymu Nr. IX-743, Valstybės žinios, 36-1340.

doktrinoje. Pačiame darbe teisminis taikinimas ir mediacija yra pradedama analizuoti nuo teorinio lygmens ir nuosekliai vystoma tema iki praktinio pritaikomumo, pateikiamos galimos priemonės, kurių teismas galėtų imtis bandydamas šalis sutaukyti.

Kad darbo tema yra aktuali, galima matyti ir iš to, jog teisminiam taikinimui yra teikimas nemažas dėmesys ir tarptautiniu mastu. Tiek Europos Tarybos, tiek Europos Sąjungos lygmeniu yra vis siekiama skatinti valstybes, jog jos viena iš prioritetinių sričių teisminiame procese laikytų būtent šalių susitaikymą, tokiu būdu būtų galima sumažinti teismų darbo krūvį, paspartinti bylų nagrinėjimus teismuose ir spręsti kitas problemas, atsirandančias teisminėje sistemoje. Europos Sąjungos mastu yra kuriami būdai, kaip teismo patvirtintas taikos sutartis kuo greičiau būtų galima vykdyti visose valstybėse narėse. Apie tai, jog taikinimui turi būti kreipiamas nemažas dėmesys, yra kalbama ir įvairiose tarptautinėse teisėjų ar šiaip teisininkų organizacijose.

Darbo originalumas ir reikšmė. Pasirinktas darbo tyrimo objektas kompleksiškai Lietuvoje dar nėra analizuotas, tad nacionalinė teisės doktrina negali pasigirti gausiais moksliniais tyrimais teismo sutaikymo srityje. Galima rasti tik pavienių mokslinių straipsnių, kuriuose tam tikru vienu ar keliais aspektais yra nagrinėjamos taikinimo galimybės. Neseniai yra atliktas disertacinis tyrimas „Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas“⁹, kuriame autorė aptaria tik šalių susitaikymo galimybes ne teisme, alternatyvaus teismui civilinių ginčų sprendimo samprata, detalai nėra analizuojama teisminės mediacijos esmės, jos vertingumas. Manytume, kad užsienio autorių darbuose yra aptariamoms tų šalių problemoms, kurios gali nevisiškai atitikti mūsų šalies problemas teismo sutaikymo srityje. Netinkamai suvokiant sutaikymo esmę ir procesą, gali būti sudėtinga skatinti šalis susitaikyti, keisti pačių teisininkų ir kartu visos visuomenės nuomonę dėl taikaus susitarimo.

Taigi visapusiškas teismo sutaikymo nacionalinėje teisėje tyrimas galėtų būti naudingas tiek teoriniu, tiek ir praktiniu požiūriu. Darbe atlikto tyrimo rezultatai gali būti panaudoti toliau plėtojant teismo taikinimo koncepciją, taipogi skatinant keisti požiūrį į teismo procesą ir jo atliekamas funkcijas. Disertacijoje išanalizuota medžiaga gali būti naudinga taip pat ir mokslinėje ar pedagoginėje veikloje.

⁹ Kaminskienė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2009.

Reikia tikėtis, jog atliktas tyrimas apie šalių sutaikymą civiliniame procese paskatins tolesnes diskusijas šia tema tiek tarp teisės mokslininkų, tiek tarp teisės praktikų. Bus atrandama naujų šios temos aspektų, nes pats taikinimas ir jame naudojami metodai yra sparčiai kintantys.

Ginamieji disertacijos teiginiai:

1. Šalių sutaikymas turi būti pripažįstamas kaip vienas iš civilinio proceso tikslų, šiuolaikinis civilinis procesas privalo sudaryti sąlygas teismui bandyti šalis sutaikyti, jei tik yra leidžiamas taikus susitarimas byloje.
2. Teismas turi išlikti visu bylos nagrinėjimo teisme metu aktyvus susitaikymo šalininkas, pareiga imtis priemonių šalims sutaikyti nesibaigia su parengiamuoju teismo posėdžiu, bet ji yra taikoma ir vėlesnėse civilinio proceso stadijose.
3. Teisminė mediacija gali būti tik papildoma priemonė, padedanti šalims, joms pageidaujant, pasiekti susitarimą civilinėje byloje, tačiau ji negali pakeisti teismo taikinimo, vykstančio teismo posėdyje.

Darbo struktūra. Pati disertacijos struktūra yra nulemta iškeltų darbo tikslų ir uždavinių. Tyrimo temą ir nagrinėjamas problemas galima suskirstyti į tam tikras grupes, kas ir padalina visą darbą į keturias dalis.

Pirmojoje darbo dalyje yra analizuojamo civilinio proceso tikslai, jų kaita istorijos tėkmėje. Daugiausia dėmesio yra teikiama šalių sutaikymui kaip vienam iš civilinio proceso tikslų, yra analizuojami šalių susitaikymo privalumai. Yra prieinama prie išvados, kad nors reikia siekti civilinio proceso tikslų derinimo ir balanso, tačiau, pirmiausia teisme turi būti bandoma ginčo šalis sutaikyti, o tik tam nepavykus reikia siekti tiesos nustatymo byloje ir pabaigti ją teismo sprendimu. Vėliau taikinimas civiliniame procese yra nagrinėjamas pasitelkiant istorinį metodą, aptariama jo istorinė raida tiek Europoje, tiek ir Lietuvoje. Autorė išanalizavusi šiuolaikinę pozityviają teisę ir doktriną, taipogi pasitelkus lingvistinį, sisteminį ir teologinį metodus teigia, jog Lietuvoje šalių sutaikymas taipogi yra pripažįstamas civilinio proceso teisės tikslu, ypač ginčo teisenoje. Tuo tarpu ypatingojoje teisenoje apie proceso dalyvių sutaikymą kaip

atskirą tikslą galima kalbėti tik labai ribotai ir išimtiniais atvejais. Šioje dalyje yra skiriamas dėmesys ir kitiems teoriniams klausimams, susijusiems su šalių sutaikymu.

Antrojoje darbo dalyje yra tyrinėjamas pats taikinimas teismo posėdyje, jo santykis su neteisminiu taikinimu. Yra išskiriamos atskiros teismo taikinimo formos. Yra pasakoma, kad ikiteisminis taikinimas turi likti neprivalomas ir gali būtų taikomas tik tada, kai to pageidauja abi ginčo šalys. Kadangi tinkamiausia yra imtis priemonių šalims sutaikyti teismo proceso pradžioje, yra analizuojama būtent parengiamojo teismo posėdžio įtaka susitaikymui. Ypatingas dėmesys šioje dalyje yra teikiamas teismo vaidmeniui taikinime, yra siūlomos įvairios priemonės, kurių teisėjai galėtų imtis teismo posėdžio metu. Yra teigiama, kad teismas turi imtis priemonių šalims sutaikyti, raginti šalis susitarti visose civilinio proceso stadijose, taipogi ir, pavyzdžiui, apeliacinėje. Tik jau kasacijos metu dominuoja viešasis interesas dėl vienodo teisės aiškinimo ir plėtojimo, tad šalių sutaikinimą įgyvendinti yra problemiška. Autorė taipogi nagrinėja advokatų vaidmenį teisiniame taikinime ir išlaidų advokato pagalbai apmokėti įtaką galimybei šalis sutaikyti. Pasakoma, jog apmokėjimo sistema, priklausanti nuo procesinį veiksma kiekio ar teismo posėdžių skaičiaus, kartu ir leidimas susitarti dėl advokato atlyginimo, priklausomai nuo bylos baigties neskatina advokatų siekti taikaus susitarimo kiekviename ginče. Kadangi tiek teisėjas, tiek ir kiti teisininkai turi pirmiausia išmanyti, kokių priemonių jie gali imtis, kad ginčą būtų galima išspręsti taikai, yra pabrėžiama mokymų svarba šiuo klausimu. Be to, yra pateikiami atliktos teisėjų apklausos apie teisminį sutaikymą civiliniame procese rezultatai, nes siekiant išsiaiškinti praktikuojančių teisėjų nuomonę apie teisminį taikinimą Lietuvoje, jo taikomumą civilinėse bylose buvo bandoma apklausti apylinkės teismų teisėjus. Jiems buvo užduodami atviri klausimai, susiję su taikinimo procedūra ir teismine mediacija. Apibendrinant atliktą apklausą, galima teigti, kad Lietuvos teisėjai vis dar taikinimą įsivaizduoja kaip gana pasyvią procedūrą, kurioje teisėjas nesiima labai aktyvių žingsnių. Taipogi ir teisminė mediacija dar sunkiai skverbiasi į teismus, daugelis teisėjų nėra įsigilinę į ją. Vis dar yra jaučiamas nemažas skeptiškumas jos atžvilgiu.

Trečiojoje darbo dalyje yra nagrinėjamas jau šalių susitaikymo rezultatas, t.y. taikos sutartis. Yra aptariamoms taikos sutarties samprata, jos kilmės teorijos. Atsižvelgiant į Lietuvos teisinį reglamentavimą, yra išskiriamos taikos sutarčių galiojimo sąlygos, taip pat jų tvirtinimo ypatumai tiek tais atvejais, kai civilinė byla yra

nagrinėjama teisme, tiek tada, kai šalys nusprendžia patvirtinti teisme už teismo durų sudarytą taikos sutartį. Yra išskiriamos pagrindinės teismų klaidos, daromos tvirtinant taikius šalių susitarimus. Didelė reikšmė teikiama teismo patvirtintos taikos sutarčių galiai, jos skirtumams nuo neteisminių susitarimų išspręsti ginčą gražiuoju. Teigiama, jog *res iudicata* galios suteikimas taikos sutartims užtikrina šalims teisinį tikrumą ir aiškumą ir gali būti priežastis, kodėl šalys bando susitarti byloje, o ne tik stengiasi, kad būtų priimtas teismo sprendimas ir ginčas išspręstas iš esmės. Galiausia šioje dalyje yra analizuojami teismo patvirtintų taikos sutarčių pripažinimo ir vykdymo ypatumai Europos Sąjungoje.

Paskutinėje ketvirtojoje darbo dalyje yra tyrinėjama mediacija ir jos galimybės padėti šalims susitaikyti ir pabaigti kilusį ginčą gražiuoju. Plačiau aptarti šį taikinimo būdą yra pasirinkta, todėl, jog jis yra tampriai susijęs su teisiniu procesu, yra įgyvendinamas teisminės mediacijos projektas Lietuvos teismuose. Autorė aptaria mediacijos sampratą, galimas formas, jos reglamentavimo šaltiniai tiek Lietuvoje, tiek ir Europos Sąjungoje. Didžiausias dėmesys yra skiriamas būtent teisminei mediacijai ir jos santykiui su teisiniu taikinimu. Bandoma pateikti šių procedūrų panašumus ir skirtumus. Yra pabrėžiama, kad teisminė mediacija nėra panacėja, kuri gali padėti išspręsti susidariusias teisminės valdžios ir ginčo šalių problemas ir pakeisti teismo taikinimą. Tai yra tik papildoma priemonė, padedanti šalims, joms pageidaujant, pasiekti susitarimą civilinėje byloje. Tokiu būdu tiesiog yra praplečiamas ratas taikinimo būdų teisme, siekiant, jog kuo daugiau bylų būtų baigta taikiai. Pats mediacijos efektyvumas priklauso nuo šalių ir bendrai visuomenės mentaliteto. Pačiam gale yra pateikiama galima mediacijos eiga, išskiriami jos etapai. Pabrėžtina, kad dauguma pateiktų taikinimo metodų yra galimi ir teismo taikinimo metu.

Galiausia atliktas disertacinis tyrimas yra baigiamas išvadomis, kurios pagrindžia bei detalizuoja ginamuosius disertacijos teiginius, reziumuoja pagrindinius šalių sutaikymo civiliniame procese aspektus.

Tyrimų metodika. Disertacijoje yra naudojami tradiciniai jurisprudencijos metodai – dokumentų analizės, lingvistinis, teleologinis, sisteminės analizės, statistinių duomenų analizės, lyginamosios teisėtyros metodas, istorinis ir loginis. Taipogi yra remiamasi kai kuriais neteisiningais mokslinio tyrimo metodais.

Dokumentų analizės metodas pasitelkiamas tiriant Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktus ar jų rengimo medžiagą, taip pat analizuojant Lietuvos bei užsienio teismų procesinių sprendimų turinį. Teismų sprendimai buvo atrenkami tikslinės atrankos būdu pagal juose nagrinėjamų klausimų pobūdį.

Lingvistinis metodas padeda atskleisti teismo taikinimo ir mediacijos sąvoką, taip pat interpretuojant nevienareikšmes teisės normas ir teisės doktriną, joje vartojamų žodžių prasmę. Nors lingvistinis teisės aiškinimo metodas yra vienas svarbiausių, tačiau yra teigiama, jog apsiribojant vien šiuo metodu tikroji teisės prasmė gali likti neatskleista¹⁰. Tad kartu su šiuo metodu yra taikomi ir kiti metodai.

Loginės analizės metodas (indukcijos, dedukcijos, sintezės) buvo intensyviai pasitelkiami aiškinant ir analizuojant daugumą teorinių ir praktinių teismo sutaikymo ir mediacijos problemų, stengiantis rasti motyvuotus ir pagrįstus pasiūlymus dėl taikinimo instituto praplėtimo civiliniame procese, darant nuoseklias išvadas.

Teleologiniu metodu buvo siekiama išsiaiškinti konkrečios nuostatos priėmimo aplinkybes, nustatyti, kokių tikslų ją priimdamas siekė įstatymų leidėjas, kokį turinį jai buvo ketinama suteikti. Kartu toks metodas yra taikomas atskleidžiant svarbiausių teismų praktikos išaiškinimų atsiradimo priežastis.

Sisteminės analizės metodas taipogi užima centrinę vietą tiriant visus pagrindinius klausimus ir kylančias problemas, šalių sutaikymo paskirtį, teismo taikinimo santykį su neteisminėmis taikinimo procedūromis, drauge ir teismo mediacijos santykį su teisiniu taikinimu.

Istorinė restrospektyva naudojama atskleidžiant įvairius taikinimo civiliniame procese aspektus ir sampratų evoliuciją tiek Lietuvoje, tiek ir tarptautiniu mastu, lyginant dabartines tendencijas šioje srityje su ankstesnių laikotarpių patirtimi.

Lyginamosios teisėtyros metodas yra pasitelkiamas tik kaip pagalbini priemonė ir šio darbo tikslas nėra tik šalių taikinimo instituto lyginamoji analizė. Tačiau suprantama lyginamoji analizė yra reikalinga aiškinant įvairias taikinimo formas, kurios jau ilgą laiką, nes visos jos yra ne Lietuvos išradimas. Taipogi tokio pobūdžio analizė yra naudinga aiškinant Lietuvos civiliniame procese vykstančius procesus, išryškinti kylančias problemas, atrasti naujų idėjų ir sprendimų. Be abejo, daugiausia dėmesio yra

¹⁰ Mikelėnienė D., Mikelėnas V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius, 1999. P.190.

skiriama giminingoms su Lietuva teisės sistemoms., t.y. kontinentinei Europai. Nemažai dėmesio yra skiriama Vokietijai, nes, kaip ir Lietuvoje, šioje šalyje apie taikinimą teisme vėl pradėta kalbėti visai neseniai, tik trumpą laiko tarpą taikomi teisminės mediacijos projektai. Tačiau atskiroms problemoms aptarti prireikė ir bendrosios teisės tradicijos valstybių patirties. Juk, pavyzdžiui, modernioji mediacija yra būtent Jungtinių Amerikos Valstijų išradimas, kuris ten taikomas jau ilgą laiką. Be to, yra įdomu, kaip tiek kontinentinės teisės sistemos valstybėse, tiek bendrosios teisės sistemos valstybėse panašėja požiūris į galimybes sutaikyti šalis civiliniame procese.

Statistinių duomenų analizės metodas buvo naudojamas tiriant ir vertinant Lietuvos teismų statistikos apžvalgose apie Lietuvos teismų darbą pateiktus statistinius duomenis. Taipogi lyginant Lietuvos statistiką su kitų valstybių duomenimis. Taipogi naudojant apibendrinimo metodą buvo padarytos disertacijos galutinės išvados.

Kadangi pats taikinimas yra smarkiai susijęs su žmogaus psichologija, jo požiūriu apie kilusį konfliktą, kitą šalį ir teismą, taipogi derybų vedimu, yra pasitelkiami ir psichologijos siūlomi metodai.

Būtina pažymėti, kad tik visų aukščiau minėtų tyrimo būdų visuma, jų kompleksinis taikymas leidžia aptarti išsamiai taikinimo galimybes civiliniame procese, visapusiškai išanalizuoti teisinį reglamentavimą ir kylančias doktrines problemas, pasiūlyti tinkamas taikinimo priemones, rasti tinkamiausią tolesnį sutaikymo instituto civiliniame procese vystymosi kelią.

Svarbiausios išvados ir rezultatai. Atlikus visapusišką šalių sutaikymo civiliniame procese galimybių tyrimą, išnagrinėjus aktualius teisės aktus, teismų praktiką bei teisinę doktriną, kartu atsižvelgiant į šio darbo tikslus, darbe yra daromos tokios pagrindinės išvados:

1. Šalių sutaikymas turi būti pripažįstamas vienu iš civilinio proceso tikslų. Atsižvelgiant į privalumus, kuriuos suteikia socialinės taikos pasiekimas civiliniame ginče tiek pačioms šalims, tiek ir visai visuomenei, yra būtina teisminiame procese bandyti šalis sutaikyti, o ne iš karto siekti tik materialiosios tiesos nustatymo ir pabaigti bylą teismo sprendimu. Išanalizavus Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normas ir įstatymo leidėjo ketinimus, galima teigti, jog šalių sutaikymas Lietuvos yra

civilinio proceso teisės tikslas, o ginčo teisenoje jam turi būti teikiama pirmenybė prieš teismo sprendimo priėmimą byloje.

2. Teismas privalo išlikti visu bylos nagrinėjimo teisme metu aktyvus susitaikymo šalininkas, pareiga imtis priemonių šalims sutaisyti nesibaigia su parengiamuoju teismo posėdžiu, bet ji yra taikoma ir vėlesnėse civilinio proceso stadijose. Tai taikoma ir tais atvejais, kai yra rengiamasi teisminei nagrinėjimui paruošiamųjų dokumentų būdu ir šalys yra atstovaujamos advokatų. Taipogi teismui turi būti leidžiama pateikti konkretų pasiūlymą dėl taikos sutarties sąlygų ir tokiu būdu palengvinti sutaikymo procesą. Tai neprieštaruja teismo nešališkumo principui, o gali būti traktuojamas kaip teismo išaiškinimo pareigos vienas iš elementų.

3 Teisminė mediacija nėra procedūra, kuri visiškai pakeisti teisminį taikinimą teismo posėdyje. Tai gali būti tik kaip papildoma priemonė, padedanti šalims, joms pageidaujant, pasiekti susitarimą civilinėje byloje. Kartu reklamavimas ir kalbėjimas apie teisminę mediaciją gali sudaryti sąlygas žmonėms pagalvoti bendrai apie susitaikymo privalumus, iš viso apie galimybę teisme baigti ginčą be teismo sprendimo. Kadangi teisminė mediacija yra taikoma savanoriškai, kai abi šalys to nori, tai tais atvejais, kai šalys nieko nežino apie susitaikymo galimybes, nesiekia susitarti, būtent taikinimas teismo posėdyje turi vaidinti svarbų vaidmenį. Didžiausius privalumus turi privačioji mediacija, kai šalys jos pagalba iš viso išvengia teismo proceso. Be to, mediacijos privalumas yra jos organizavimo ir vykdymo mokymai teisėjams. Tokiu būdu teisėjai įgauna žinių apie taikinimą, jo technikas, kaip laisvai bendrauti su šalimis, įgauti jų pasitikėjimą